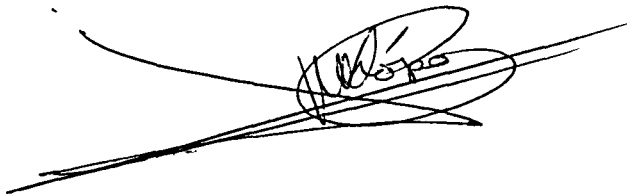

TESI DOCTORAL

TURISME RESIDENCIAL i TERRITORI: LA SEGONA RESIDENCIA A LES COMARQUES GIRONINES.

VOLUM PRIMER

Dirigida pel Doctor en Geografia
Francesc LOPEZ PALOMEQUE

Rosa M. FRAGUELL i SANSBELLO

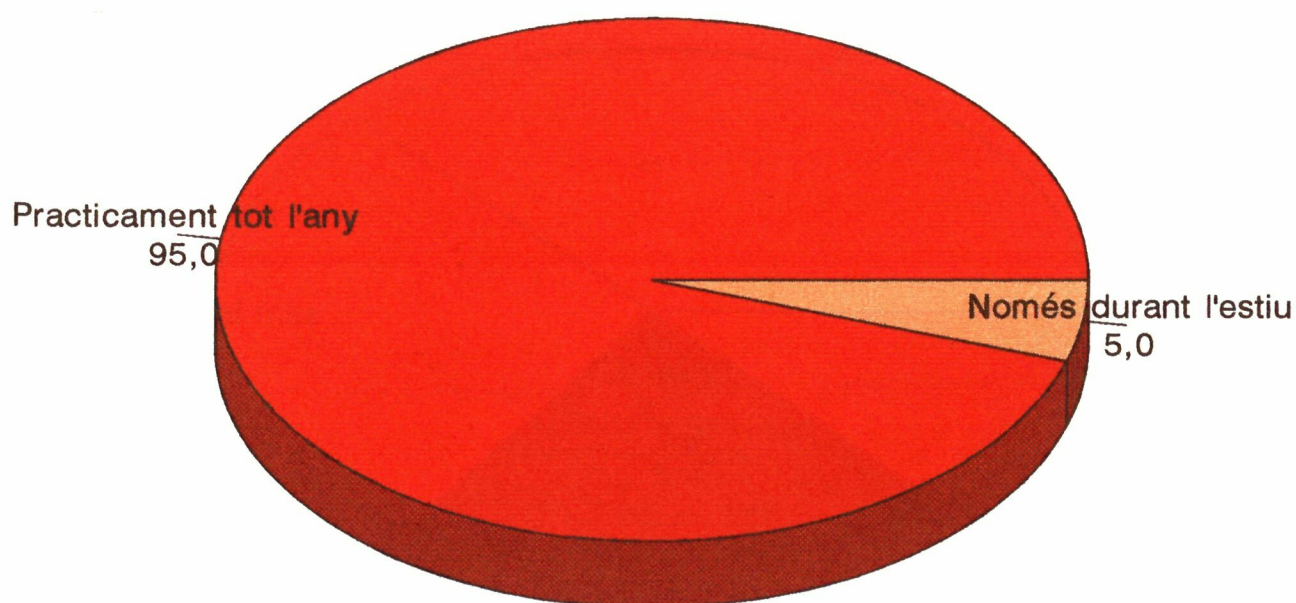
Girona, març de 1993.

Universitat Autònoma de Barcelona. Departament de Geografia.

GRAFIC 67. FREQUËNTACIO DE LA SEGONA RESIDENCIA A SANT LLORENÇ DE LA MUGA (%).

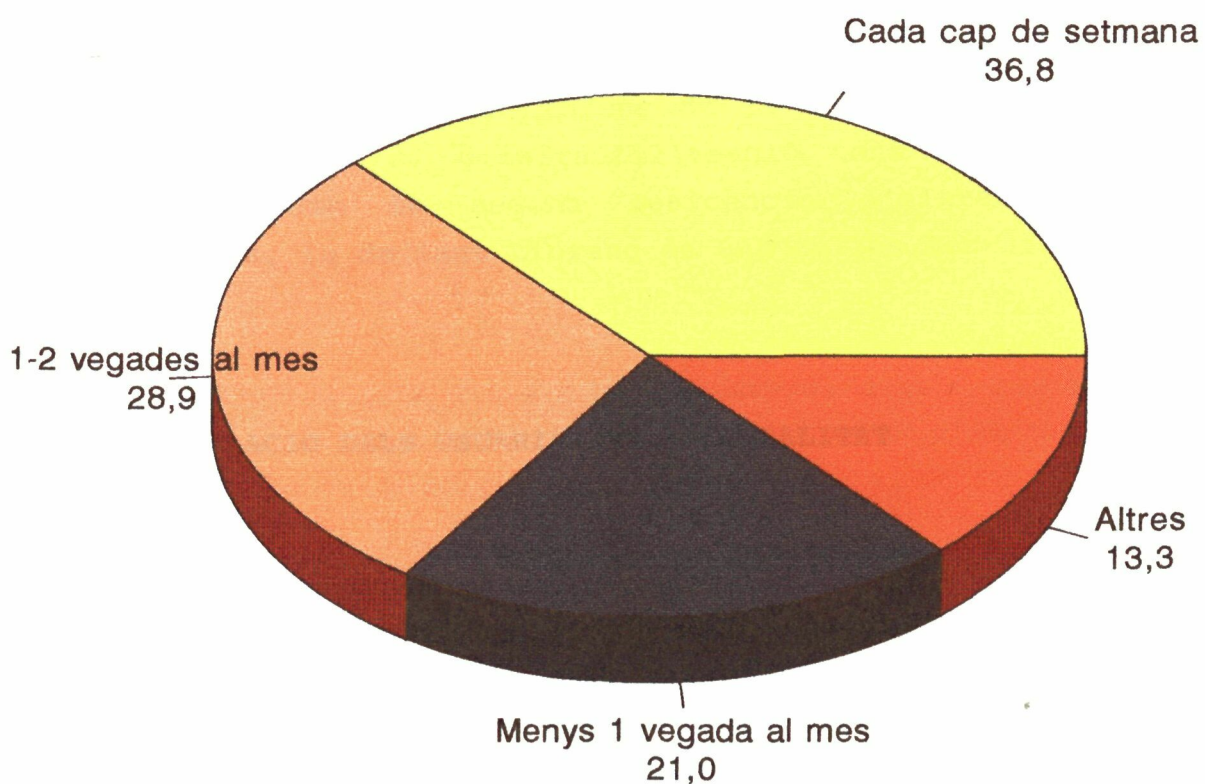

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta sobre Turisme Residencial. 1992.

GRAFIC 68. FREQUÈNTACIO DE LA SEGONA RESIDENCIA EN EL PERIODE NO ESTIVAL A SANT LLORENC (%).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta sobre Turisme Residencial. 1992.

meitat de les famílies enquestades es perllonguen entre un i dos mesos i un 17,5% hi resta més de dos mesos; d'altra banda, hi ha, però, un 35% que hi resideix només entre dues setmanes i un mes.

En relació a la localització de la segona residència, s'observa el fet de que les estades són més llargues quan la segona residència està emplaçada fora del nucli, de manera que prop de la meitat de les famílies hi permaneixen més de dos mesos, en canvi quan la segona residència està localitzada dins del nucli hi resten més de dos mesos menys d'un 10% de les famílies.

Per la freqüentació en el període no estival i la permanència durant l'estiu en la segona residència localitzada fora del nucli, a Sant Llorenç de la Muga hom no pot parlar d'estacionalitat ni d'infrautilització, ans al contrari; en comparació amb la segona residència d'altres localitats turístiques, la de Sant Llorenç és una de les més utilitzades.

4.3.4. RELACIO DELS USUARIS AMB LA LOCALITAT

El turisme residencial de Sant Llorenç de la Muga manté bones relacions amb la població autòctona; però, el seu nivell d'integració i de participació en la vida social de la localitat varia en funció de la localització de la segona residència, pel que es palesa l'existència d'un cert dualisme: el comportament de l'usuari que té llur segona residència dins del nucli és de participació activa i l'actitud de l'usuari que té llur segona residència fora del nucli és la d'aïllament. Per la centralitat de la ciutat de Figueres, els llocs de treball que es generen en el comerç, bars i restauració són

misèrrims; en canvi del manteniment de les segones residències, sobretot en relació a la neteja, se'n deriven en proporció forces més.

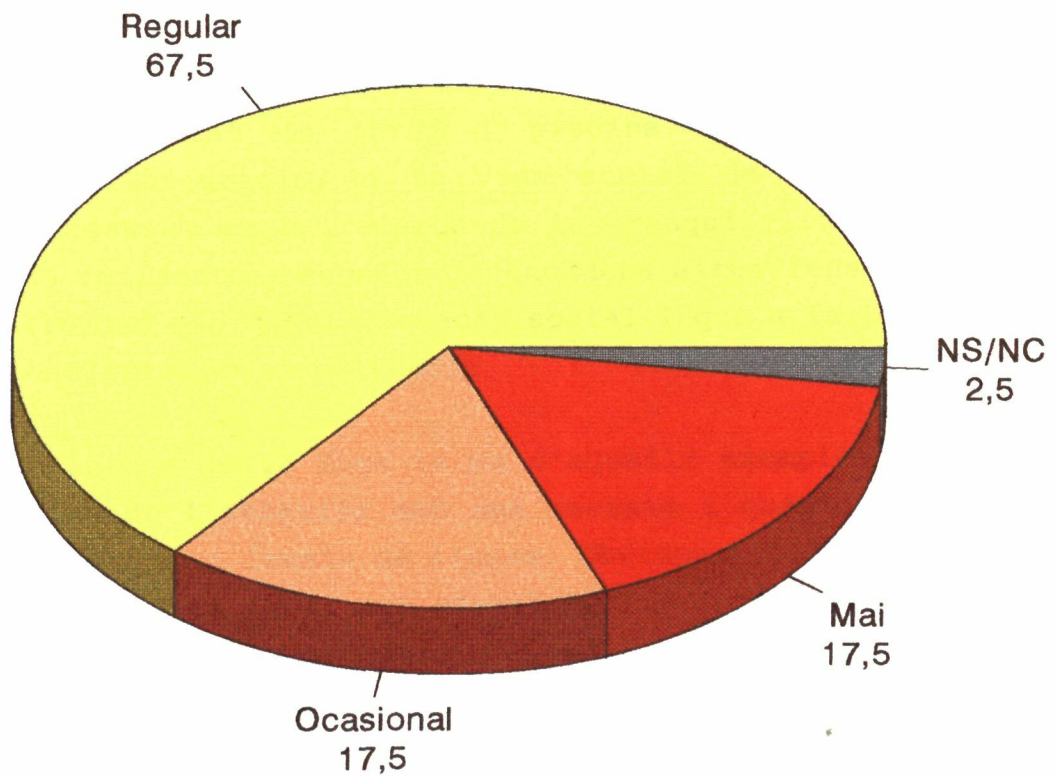
Totes aquestes deduccions, referents a la demanda de la segona residència, s'han derivat de l'anàlisi de diferents aspectes de l'enquesta, que tot seguit amb dades que ho verifiquen anem a aprofundir:

El nivell d'integració dels segons residents enquestats de Sant Llorenç de la Muga en la localitat és molt alt, puix que només hi ha un 5% que manifesta no tenir cap tipus de relació amb els residents permanents de Sant Llorenç; d'altra banda, quasi la totalitat hi diuen mantenir-hi relacions de tipus social i comercial. Al comparar amb d'altres localitats turístiques més grans, Roses per exemple, observem que el tamany petit de la comunitat forana facilita la integració i fa que les relacions amb la població autòctona siguin més amigables, pel que la convivència és pacífica i harmònica, essent aquest un aspecte que valoren especialment els segons residents, acostumats a mantenir unes relacions socials fredes, impersonals i sovint conflictives en el lloc de residència principal.

D'altra banda, hom creu que el nivell d'integració es demostra també amb la participació en la vida social de la localitat i el gràfic 69 palesa que no hi ha concordança amb les dades anteriors, car en aquest cas hi ha una major proporció (12,5%) de segons residents enquestats que reconeixen no participar-hi mai, però que d'alguna manera s'explica perquè aquesta última dada engloba a aquells que només mantenen amb els residents permanents de la localitat relacions de tipus comercial. Tot i així, més de la meitat diu participar-hi regularment i un 17,5% diu fer-ho de forma ocasional. Al tractar-se d'una localitat petita, facilita que la participació sigui activa, pel que un grup de segons residents col·laboren en l'organització d'activitats recreatives, fins i tot promouen

GRAFIC 69. PARTICIPACIO EN LA VIDA SOCIAL DE SANT LLORENÇ DE LA MUGA (%).

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta sobre Turisme Residencial. 1992.

l'associació per a la protecció del patrimoni històric i monumental.

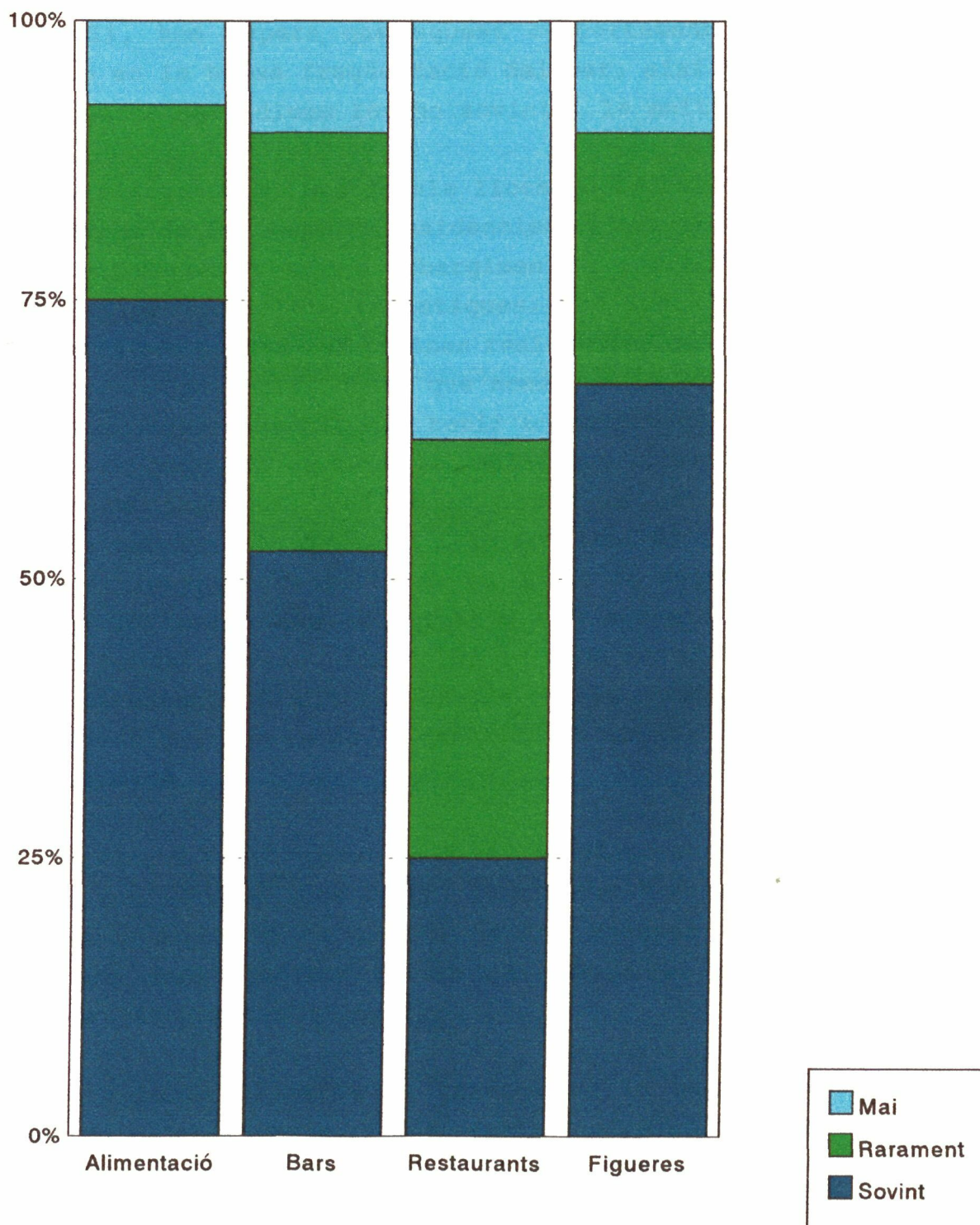
Respecte a la localització de la segona residència, la participació en la vida social de la localitat varia molt, en el sentit de què quan la segona residència està situada dins del nucli el nivell de participació és molt alt, doncs més de les tres quartes parts de les famílies diuen participar-hi regularment i només un 3,6% reconeix no participar-hi mai, en canvi quan la segona residència es localitza fora del nucli el nivell de participació és molt més baix, puix que menys de la meitat de les famílies manifesten participar-hi regularment i un 33,3% reconeix no participar-hi mai. Pel que hom creu que la dispersió de la urbanització és un factor clau d'aïllament social i la disponibilitat de jardí i piscina, com espai d'oci, dificulta la integració en la vida social de la comunitat; l'afany desmesurat en la recerca de la tranquil·litat per part dels segons residents a vegades desencadena situacions de rebuig per tot allò que representa relació social i que a la llarga pot generar conflictes de convivència.

Sant Llorenç de la Muga és un d'aquells exemples clars de viles petites de l'interior amb una escassa i quasi inexistent oferta de comerços i locals de lleure. Obviament el tamany petit de la vila no permet tenir una oferta àmplia i competitiva²; del gràfic 70 es desprèn que davant el reduït ventall ofertat, la resposta dels segons residents de Sant Llorenç és de què justament tres quartes parts freqüenten sovint el comerç de queviures, poc més de la meitat el bar i només una quarta part el restaurant. La manca d'una major oferta es substitueix freqüentant sovint els comerços i locals de lleure de Figueres, malgrat els 16 quilòmetres que separen ambdues poblacions, així ho diuen fer-ho gairebé les tres quartes parts dels entrevistats, essent aquesta una prova ineludible dels efectes de capitalitat

---

² En l'any 1992, Sant Llorenç de la Muga només té obert un comerç, fonamentalment d'alimentació, però alhora s'hi ven una mica de tot; dos bars, tot i que pels segons residents només n'existeix un i un restaurant.

GRAFIC 70. FREQUËNTACIO DELS COMERÇOS I LOCALS DE LLEURE DE SANT LLORENÇ.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta sobre Turisme Residencial. 1992.

d'una comarca extremadament polaritzada, pel que fa a la dependència dels serveis.

Per la baixa participació en la vida social de la localitat dels usuaris que tenen llur segona residència localitzada fora del nucli, hom espera que aquest comportament també es faci extensiu en la baixa freqüentació del bar, així és que pocs més d'una quarta part diuen fer-ho sovint i la meitat rarament.

La situació pel que fa als llocs de treball generats en el manteniment de les segones residències és més encoratjadora, que en el sector comercial i d'esbargiment, i sobretot si es compara amb d'altres localitats turístiques. Tot i així, hom considera que encara són poques les segones residències que sol.liciten els serveis de jardineria, donat que només un 12,5% requereixen dit servei; en aquest sentit cal tenir en compte que són poques les segones residències de dins del nucli que poden necessitar dels serveis de jardiner, car només tenen un petit pati o jardí aquelles que limiten el nucli i la realitat és que només un 3,6% tenen jardiner, en canvi hi ha un 33,3% de segones residències de fora del nucli que sol.liciten els serveis d'un jardiner. D'altra banda, a Sant Llorenç de la Muga no hi ha cap jardiner i la contractació de dit servei cal fer-la a Figueres, essent un element més que corrobora la centralitat urbana de la capital de l'Alt Empordà.

I pel que fa al nombre de dones ocupades en la neteja de les segones residències, com arreu, la proporció és superior a la de jardiners, doncs hi ha un 40% de les segones residències que tenen una dona que els hi fa la neteja (i pràcticament la totalitat és per tot l'any).

En relació al règim de tinença de la segona residència, s'observa l'existència d'una certa correlació entre segona residència de propietat i una major demanda de serveis de jardineria i de neteja; en canvi, quan la segona residència és de lloguer la sol.licitud de serveis de jardineria és nul i de

serveis de neteja és poc més d'una quarta part.

4.3.5. VALORACIO DE LA LOCALITAT PELS USUARIS

De forma global, l'avaluació que fa el turisme residencial de Sant Llorenç de la Muga, tant des d'un punt de vista urbanístic, monumental, paisatgístic com de serveis turístics és favorable. Es manifesta rebuig per aquells elements no conservats, degradats i que simbolitzen estils urbans i no manteniment de les tradicions. Els aspectes valorats més negativament són les comunicacions, l'estat de netedat, el comerç i els preus, tot i que hi ha una certa acceptació d'aquests. No hi ha desconeixement de l'oferta, però sí hi ha poc interès per part dels qui resideixen fora del nucli per alguns aspectes de l'oferta. La tranquil·litat i el paisatge natural esdevenen els principals elements d'atracció de Sant Llorenç de la Muga.

Aquesta concreció avaluadora de l'oferta de Sant Llorenç de la Muga, realitzada pel turisme residencial, s'ha extret de l'anàlisi de diferents aspectes de l'enquesta que convé ampliar tot seguit:

Com en les altres localitats estudiades en el present treball, hom ha destriat tota una sèrie d'elements i aspectes, uns més generals i d'altres més concrets, del municipi de Sant Llorenç de la Muga, que han semblat significatius des d'un punt de vista turístic residencial, per tal de copsar la valoració que l'usuari de la segona residència fa del municipi i quin és el nivell de coneixement que té d'aquest. Valoració, que per altre part, es reflecteix en la taula 16.

Respecte als elements de tipus urbanístic la valoració que se'n fa de conjunt és de positiva (fins i tot, més d'una quarta part dels enquestats avaluen al poble de Sant Llorenç de la Muga com a molt positiu). L'element més ben considerat és la plaça Carles Camps, centre del poble i punt de reunió social, doncs més de les tres quartes parts la valoren com a positiva; però, per altre part hi ha una minoria (un 10%) que l'avaluació que en fa és de negativa, per la permissibilitat que hi ha en l'aparcament de cotxes que amaguen el valor estètic de l'escenari arquitectònic i trenquen l'harmonia urbanística, aquesta és una dada, malgrat el seu baix valor, molt significativa perquè reflecteix el rebuig per tot allò que representa la repetició dels "mals" urbans.

TAULA 16. VALORACIO DELS SEGÜENTS ELEMENTS I ASPECTES DE SANT LLORENÇ DE LA MUGA PER PART DELS SEGONS RESIDENTS ENQUESTATS (%).

	MOLT POSITIVA	POSITIVA	NORMAL	NEGATIVA	MOLT NEGATIVA	NO HO CONEIX	NS/RC
1. EL POBLE	32,5	57,5	10,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2. LA PLAÇA	32,5	57,5	0,0	10,0	0,0	0,0	0,0
3. URBANITZACIO VALL MUGA	0,0	15,0	27,5	10,0	17,5	0,0	30,0
4. LES MURALLES	25,0	60,0	10,0	2,5	2,5	0,0	0,0
5. ELS PONTS VELLS	35,0	57,5	5,0	2,5	0,0	0,0	0,0
6. LA TORRE DE GUAITA	25,0	40,0	17,5	5,0	2,5	7,5	2,5
7. ERMITA I FONT PALAU	17,5	57,5	15,0	7,5	0,0	2,5	0,0
8. EL CASTELL	0,0	20,0	30,0	20,0	25,0	5,0	0,0
9. EL PAISATGE	65,0	35,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
10. EL CLIMA	32,5	40,0	25,0	2,5	0,0	0,0	0,0
11. LA FONT PUDOSA	35,0	45,0	20,0	0,0	0,0	0,0	0,0
12. EL RIU	35,0	27,5	15,0	20,0	2,5	0,0	0,0
13. EL PANTA	22,5	15,0	42,5	10,0	2,5	7,5	0,0
14. LA TRANQUIL·LITAT	60,0	40,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
15. LA GENT	25,0	37,5	35,0	2,5	0,0	0,0	0,0
16. LA SEGURETAT	30,0	45,0	20,0	5,0	0,0	0,0	0,0
17. LA NETEDAT	10,0	37,5	25,0	22,5	5,0	0,0	0,0
18. LES COMUNICACIONS	2,5	22,5	27,5	35,0	12,5	0,0	0,0
19. ELS BARS	7,5	27,5	42,5	2,5	5,0	15,0	0,0
20. ELS RESTAURANTS	2,5	17,5	25,0	0,0	0,0	55,0	0,0
21. EL COMERÇ	5,0	35,0	32,5	20,0	5,0	2,5	0,0
22. ELS PREUS	2,5	5,0	65,0	17,5	7,5	0,0	0,0
23. LES FESTES POPULARS	25,0	50,0	15,0	0,0	0,0	10,0	0,0
24. LA VIDA NOCTURNA	7,5	50,0	27,5	2,5	0,0	12,5	0,0

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta sobre Turisme Residencial, 1992.

I pel que fa a la urbanització Vall Muga, que tot just l'any 1992 estava en fase de parcel·lació, malgrat l'alta proporció d'abstenció a la resposta (més d'una quarta part), l'opinió està dividida a parts iguals (en conjunt més de la meitat dels enquestats) entre els qui la valoren negativament i els qui ho consideren un procés normal; d'altra banda aquells més afectats per tenir llur segona residència més propera a la urbanització (fora del nucli) tenen una opinió més favorable, a l'haver-se construït ells mateixos cases dins de l'estil de les que s'edificaran en la nova urbanització, pel contrari els usuaris que tenen llur segona residència dins del nucli en tenen una opinió més negativa, al considerar que la futura urbanització segueix uns esquemes de densificació i promoció d'estils arquitectònics poc adients amb l'arquitectura tradicional, emprada dins del poble.

Pel que fa a elements de tipus monumental, en general l'opinió que se'n té, sobretot d'aquells rehabilitats, és força favorable, donat que són uns dels principals atractius del poble. Les muralles amb els corresponents portals, malgrat que les successives construccions de cases les han tapat en molts trams, són avaluades positivament per més de les tres quartes parts dels enquestats. El pont Vell i el pont de Sant Antoni, els dos medievals, segurament per llurs estats de bona conservació, després d'encertades operacions de rehabilitació, són els elements monumentals valorats més favorablement, doncs quasi per unanimitat són avaluats positivament (àdhuc un 35% els avalua com a molt positius). La torre de Guaita o del Moro és valorada positivament per més de la meitat dels entrevistats, tant pel seu estat de conservació com per la imatge monumental que ajuda a formar del poble, molt ben preuada. L'ermita i font de Palau, construcció romànica recentment rehabilitada, localitzada a les afores del poble, on s'hi celebra una romeria cada setembre en la que hi participen molts segons residents, és molt estimada, doncs justament les tres quartes parts dels entrevistats la valoren positivament.

En canvi, respecte a les ruïnes del castell de Sant Llorenç que foren venudes a uns alemanys, que s'hi construïren una segona residència, el fet de ser un espai privatitzat no és ben vist per gairebé la meitat dels usuaris enquestats i només un 20% el valora com a positiu perquè creuen que era la única via d'aturar el procés de degradació.

Per la valoració que se'n fa, un altre conjunt d'elements que esdevenen uns dels principals atractius del poble són els naturals; Sant Llorenç de la Muga fins fa pocs anys, abans de la urbanització a les afores del poble, gaudia i encara, malgrat tot, gaudeix d'un entorn paisatgístic d'una alta qualitat medioambiental, donat que la totalitat dels entrevistats, per unanimitat el valoren com a positiu (àdhuc un 65% l'avalua com a molt positiu), aquestes són dades que conviden a la reflexió sobre la política urbanística. Tanmateix, el clima de Sant Llorenç, tot i el fred en els mesos d'hivern, és un altre dels atractius de la localitat, puix que quasi les tres quartes parts dels enquestats el valoren positivament.

Com a elements naturals concrets, la font Pudosa, que esdevé un dels principals elements de captació dels primers turistes, tot just acabada la guerra civil, que arribaven a Sant Llorenç per prendre les aigües medicinals, és un dels més ben preuats, doncs més de les tres quartes parts la valoren com a positiva. En canvi, el riu Muga, tot i que més de la meitat, el valoren positivament, hi ha un grup ampli d'enquestats (quasi una quarta part), aquells més afectats per la proximitat del riu a llur segona residència en el sector de Sant Antoni, que l'avalua negativament, per problemes de no establir controls en l'abocament de deixalles. El pantà per a la majoria, quasi la meitat dels entrevistats, presenta un estat de normalitat, tot i que per més d'un 10% en determinats moments el seu estat de netedat no és acceptable, pel que en fa una valoració negativa.

I en darrer lloc, respecte a aspectes generals i a serveis turístics de Sant Llorenç de la Muga, cal dir que la valoració

que se'n fa varia molt dels uns als altres.

Per unanimitat, es considera a Sant Llorenç de la Muga una vila tranquil·la (fins i tot, més de la meitat valoren la tranquil·litat de Sant Llorenç com a molt positiva); òbviament, aquest és l'aspecte més ben preuat de tots, esdevenint el principal recurs d'oferta de la vila.

Es considera que té bona gent, la població permanent de Sant Llorenç de la Muga és valorada també positivament per més de la meitat dels segons residents enquestats.

Les tres quartes parts dels entrevistats consideren a Sant Llorenç de la Muga una vila segura, aquest és un aspecte ben preuat pels segons residents que procedeixen d'àrees urbanes on la inseguretat s'està incrementant, com tanmateix està augmentant en d'altres localitats turístiques de la costa, fet que li dóna a Sant Llorenç un major atractiu.

Pel que fa a l'estat de netedat de la vila de Sant Llorenç de la Muga hi ha dicotomia d'opinions, puix que, per una banda hi ha més d'una quarta part d'enquestats que l'avaluen de bruta, sobretot per problemes derivats de la recollida de les escombraries, que es considera que és deficient en els mesos d'estiu, i per una altra, hi ha quasi la meitat dels enquestats que l'avaluen de neta.

Per gairebé la meitat dels entrevistats la qualitat de les comunicacions de Sant Llorenç de la Muga és negativa i la valoració desfavorable no ve tant pel fet de no disposar de transport públic, sinó per les condicions de la carretera (massa estreta, tortuosa i glaçada en els mesos d'hivern) que dificulta l'accessibilitat. Solament una quarta part la valoren de positiva. Essent aquest un dels reptes de millora que se'l hi planteja a Sant Llorenç de la Muga cara al futur.

Dins de l'oferta de bars, restauració i comerç, la més popular és la de bars, doncs un 35% els avaluen de positius, tot i que hi ha un 15% que els desconeixen (percentatge que s'incrementa quan els usuaris enquestats són els que tenen localitzada llur segona residència fora del nucli); del restaurant no hi ha opinió, doncs més de la meitat diuen desconèixer'1; i del comerç hi ha un ampli sector (una quarta part) que opina que és negatiu, malgrat que per quasi la meitat és positiu. D'aquestes dades deduïm que si bé l'oferta de bars, restauració i comerç a Sant Llorenç de la Muga és escassa, a més no hi ha una bona acceptació d'aquesta.

Un altre aspecte no considerat favorablement són els preus, doncs una quarta part dels enquestats consideren que són massa elevats; d'altra banda, però, hi ha una gran acceptació d'aquests, puix que un 65% els consideren normals en un poble de tamany petit, com Sant Llorenç de la Muga.

Les festes populars de Sant Llorenç de la Muga són interessants per les tres quartes parts dels entrevistats i la vida nocturna, de pròpia creació (fonamentada en la tertúlia) i de màxima tranquil.litat, també és interessant per més de la meitat dels enquestats; però, alhora, no és tant interessant per aquells usuaris que tenen llur segona residència localitzada fora del nucli, doncs, una quarta part reconeixen desconèixer les festes populars i més d'un 40% diu desconèixer la vida nocturna, essent aquestes dades una prova més del desig d'aïllament per part de dit grup.

CONCLUSIONS

Hom estructura les conclusions en dos apartats: en el primer es pretén donar un resultat de l'anàlisi del fenomen turístic residencial de les comarques gironines dins del marc territorial català, partint de l'estudi comparat dels components de l'oferta i la demanda. En el segon, i amb la finalitat de complir els objectius establerts en el començament del treball, es plantegen una sèrie de propostes d'actuació orientatives, de tipus general, en la línia d'una política turística residencial alternativa, només, però, per aquells resultats obtinguts que suggereixen l'existència d'un biaix en el funcionament de l'esquema turístic residencial actual.

La finalitat d'aquestes conclusions és, sense tornar a repetir lo ja dit en pàgines anteriors, fer una síntesi, tot seguint l'ordre plantejat inicialment amb la formulació de les hipòtesis de treball, de les idees pròpies fonamentals contingudes en l'estudi realitzat, tinguent cura de complir els objectius fixats a l'inici del treball.

A l'igual com s'ha fet en el plantejament inicial de les hipòtesis i la formulació d'objectius i en el desenvolupament del treball, les conclusions també s'organitzen a dues escales: a escala regional, és a dir, a nivell de la Regió II, i a escala local, és a dir, a nivell dels quatre municipis seleccionats (Roses, Sant Feliu de Guíxols, la Selva de Mar i Sant Llorenç de la Muga); però, donat l'alt grau de representativitat dels municipis escollits, sovint els resultats obtinguts a escala local es generalitzen a nivell del conjunt del territori estudiat o de la zona de localització de cada un dels municipis: costa septentrional, costa meridional, segona línia de costa i interior.

1. RESULTAT DE L'ANALISI DEL FENOMEN TURISTIC RESIDENCIAL

A escala regional, les comarques gironines gaudeixen d'una localització privilegiada dins del territori català, pel que fa al desenvolupament turístic, situades a menys de 100 quilòmetres de Barcelona i al peu de la frontera, són un espai idoni per a la funció d'acolliment d'urbans en èpoques de vacances. De fet la Costa Brava i molts municipis de l'interior esdevenen espais complementaris de l'aglomeració urbana de Barcelona, doncs ofereixen tot allò que la ciutat no té: tranquil·litat, atmòsfera neta, boscos, captivació, relaxació psíquica i física, identificació, parcel·les a preus assequibles a punt de convertir-se en segones residències amb jardí privat, entre d'altres atractius.

Hi han tota una sèrie de factors que han afavorit en major mesura l'especialització de les comarques de Girona com a espai d'oci dins del territori català: bona accessibilitat (l'arribada de l'autopista A-7 i la realització de la xarxa d'accessos a la Costa Brava, en el moment de l'eufòria turística ha estat decisiu), mar, boscos espessos, conjunts monumentals-històrics, cases i terrenys disponibles, tradició turística en alguns municipis, nom i prestigi, infraestructura i valoració social de llur paisatge. Per aquestes raons, s'incentiva la inversió a les comarques de Girona i sobretot a la Costa Brava, esdevenint la zona turística millor proveïda de places d'allotjament i de serveis de tota mena; en l'oferta de serveis turístics hi destaquen aquells relacionats amb un turisme de qualitat, fidel i recurrent, com són amarratges en ports esportius i camps de golf. A més és la que acull, a part dels barcelonins, a un major nombre de turistes estrangers, pel que es converteix en la principal àrea receptora catalana.

Es palès, doncs, el paper de les comarques de Girona dins del marc territorial català com a espai d'oci. Però, també

s'intueix que parlar del turisme de la Regió II, és parlar de turisme de tipus residencial; puix que l'àrea més important, pel que fa a la localització del parc turístic residencial, de Catalunya és la de la Costa Brava, tot i que darrerament l'àrea de la Costa Daurada li està restant protagonisme.

Així és que quan hom visita les principals localitats turístiques de la costa gironina, la primera imatge que es percep és la d'un reguitzell d'urbanitzacions, formades per un escampall de petites construccions, que tot enfilant les vessants de les muntanyes per gaudir de bones vistes al mar, envolten als nuclis tradicionals, i d'edificis d'apartaments, apretats i amb tendència a la verticalitat, a les primeres línies de mar, només resta trencada de tant en tant per la presència d'algun hotel. Aquesta imatge és un fidel reflex del model turístic del litoral gironí. Doncs, l'oferta turística residencial representa en la majoria dels municipis, tret del de Lloret de Mar, més de les tres quartes parts del conjunt de les places turístiques.

D'altra banda, a l'arribar a les localitats turístiques de l'interior hom observa un panorama diferent, pel que fa a les tipologies arquitectòniques i a les densitats, però no tant pel que fa referència a l'ús dels edificis, doncs masos i cases de nova planta en les urbanitzacions tenen exclusivament usos residencials turístics i l'oferta hotelera hi té una escassa incidència, fins i tot a vegades inexistent. Puix que, l'oferta turística residencial representa en la majoria dels municipis de l'interior de les comarques gironines quasi la totalitat del conjunt de les places turístiques.

Si bé el turisme de les comarques gironines és de tipus residencial, producte, en bona part, de l'impuls de les urbanitzacions, les intensitats de localització de les segones residències no són les mateixes arreu, sinó que s'ha evidenciat com els municipis més propers a l'àrea urbana de Barcelona, sobretot els de l'interior, acullen a un major nombre de segones residències que no aquells altres que es troben més distanciats;

pel que el factor proximitat sembla explicar les diferències de localització a primer cop d'ull.

Però, la realitat geogràfica gironina és força més complexa, doncs la presència de la costa i el mar actuen com a elements distorsionadors de l'organització de l'espai turístic residencial, puix que les majors concentracions de les segones residències, encara que amb intensitats variables, es donen en els municipis del litoral; en un primer moment, les majors proporcions es situen en els municipis de la costa del sector meridional, per la dependència quasi exclusiva de l'aglomeració urbana de Barcelona, com a centre emissor; però, a mesura, que les grans àrees urbanes de l'Europa occidental, i sobretot de França, participen, a partir dels anys setanta, en l'emissió de turistes residencials a la costa gironina, les intensitats s'equilibraran, fins i tot la costa septentrional, per llur proximitat a la frontera, superarà, pel que fa a la concentració de segones residències, a la meridional.

S'ha detectat, a partir de les dades obtingudes pel que fa a la distribució de les segones residències en les comarques gironines, l'existència d'una organització espacial similar a la proposada en el model teòric de Miossec (1977).

El resultat és que l'àrea costanera gironina esdevé un continu urbà, una veritable "àrea metropolitana", però artificial, doncs només funciona "a temps parcial" i a més ha generat greus desestructuracions de la xarxa urbana tradicional de les comarques més immediates i dels recursos econòmics, que semblen gravitar cap a la costa.

Tot i la concentració evident del fenomen turístic residencial en la zona de la costa, hi ha municipis de l'interior i de segona línia de mar en què la implantació de la segona residència, a escala local, no hi és menys important, doncs llur economia en depèn totalment. Així municipis amb un sector primari de tipus marginal, com per exemple els del sector muntanyós de

l'Alt Empordà, molt aviat han abandonat els estris del camp, facilitant l'entrada al turisme residencial, i competint, quant a nivells d'especialització, amb els de la costa, puix que sovint el nombre de segones residències supera al dels habitatges principals.

En els municipis de la costa, els nivells d'especialització depenen en part de la importància que hi tenen les activitats primàries, sobretot l'agricultura, i també del grau de diversificació de llurs economies. Val a dir, però, que a nivell regional, a les comarques gironines hi té molta importància el turisme residencial, doncs actualment hi han quasi tantes segones residències com habitatges principals, fenomen no gaire freqüent en les regions veïnes.

En tot moment s'ha parlat de les grans àrees urbanes com a centres emissors de turistes residencials. De fet és obvi, que per raons de degradació, de baixa qualitat medioambiental i del modus de vida en la ciutat, la procedència de la majoria dels segons residents de les comarques gironines és urbana; però, també cal tenir en compte la poca importància numèrica dels rurals comparat amb els urbans i que el modus de vida urbà, per mimetisme, s'ha difós gairebé arreu. Pel que és tant o més significatiu observar les àrees de procedència dels usuaris de la segona residència, i a partir dels municipis seleccionats en aquest estudi hom ha detectat la complementarietat d'espais, doncs hi ha una certa inclinació en els que viuen habitualment en una vila costanera a cercar una segona residència a la muntanya i en els que viuen en una vila de l'interior i/o de la muntanya a cercar-la a mar. Pel que la necessitat de canviar d'ambient i de marc físic no és exclusiu dels urbans, sinó que és una necessitat de la nostra societat, independentment del lloc de residència habitual.

D'altra banda, a part dels fluxes tradicionals, s'han detectat també l'existència de noves tendències, que són reflex d'una major mobilitat quant a les vacances d'estiu, el que ens

explica que en els municipis de la costa a part de les àrees i països emissors tradicionals s'hi han sumat d'altres, com són alguns països de l'Europa de l'est i províncies espanyoles que compten amb la seva pròpia àrea de recepció turística.

El model turístic desenvolupat des dels anys seixanta fins ara, pel que fa a la implantació espacial de l'oferta turística residencial en els dos municipis costaners estudiats: Roses i Sant Feliu de Guíxols, tot i que en els seus inicis segueixen trajectòries diferents, s'ha fonamentat en el creixement expansiu, en la densificació, sobretot de tipus vertical però, d'altra banda, en la dispersió, afavorida per les urbanitzacions, i en la creació d'espais intersticials que arriben gairebé fins a mar; fenomen que, d'altra banda, es pot generalitzar a tots els municipis de la costa. Tots aquests elements, fruit d'un mal planejament, priven que ambdues localitats tinguin un creixement urbanístic coherent, dibuixant una perifèria discontinua. Aquest model, que només obeeix als interessos del sector de la construcció, no s'adequa a la demanda turística i a les noves corrents urbanístiques i ecològiques, donat que aquestes darreres aconsellen reduir les densitats d'edificació, seguint perfils més baixos i contrarestant els efectes negatius de les últimes etapes expansives, creant espais verds i equipaments i, sobretot, respectant els arcs verds encara existents, com a element principal d'atracció.

En aquests moments, el fre en la construcció de noves segones residències, d'acord amb el ralentiment en la demanda d'aquestes, provocat pel desencís, donat l'estat d'adulteració de les localitats de la costa, prova ineludible de l'existència d'una crisi interna, de tipus estructural, que ve agreujada i alhora dissimulada per la crisi conjuntural (inflació econòmica, com a conseqüència per la carestia de la vida), ha endegat, si bé de manera forçada, una nova etapa de reflexió i de preocupació en la recerca d'un nou model, que amb l'experiència passada s'ha de fonamentar en la convicció per part de l'empresariat turístic i de la construcció, com tanmateix de l'Administració, de què el

bon desenvolupament del turisme de la segona residència no implica l'expansió de l'oferta residencial, sinó una reconversió qualitativa d'aquesta i en major mesura d'aquells sectors més saturats.

De manera, aparentment contradictòria, en aquells altres municipis de segona línia de costa i de l'interior: la Selva de Mar i Sant Llorenç de la Muga, com a municipis seleccionats per a aquest estudi, la construcció de segones residències sembla haver entrat en un període d'alça. L'atractiu d'aquests municipis, quant a llur imatge tradicional, captiva a inversors i a compradors, però, alhora provoca un canvi d'estil, difícilment assimilable. Fins fa pocs anys, les operacions particulars de rehabilitació de cases, moltes herència de família, no havien implicat un creixement de la trama urbana ni un trencament d'imatge, però, sí una canalització informativa de l'existència del municipi; pel contrari, la introducció en massa de les tipologies de les segones residències dels municipis costaners: apartaments i cases adossades, associades a estils foranis, a altes densitats, a l'especulació... fa pensar que l'experiència negativa en els municipis veïns no ha servit per a frenar l'aplicació d'un model ja caduc, que no condueix a altra cosa que a la degradació. El pas d'usos del sòl agraris a usos del sòl turístics residencials de tot aquell espai de l'interior, que reuneix els atractius assenyalats, és un fenomen freqüent en el conjunt de la Regió II.

El turisme residencial de les comarques gironines, com arreu, és un turisme familiar, de composició clàssica: matrimonis amb fills. Aquests darrers són un dels motius essencials que porten als matrimonis a cercar una segona residència on passar les vacances escolars, de fet l'habitatge temporal és el tipus d'allotjament turístic que respon millor a les necessitats de les famílies amb fills. I, particularment, són ben preuades per les famílies de procedència catalana l'emplaçament de la segona residència en localitats on la tranquil·litat de la via pública permet el joc de la mainada en el carrer, que simbolitza la

recuperació d'un espai d'oci, típicament mediterrani; d'altra banda, inexistent en les ciutats actuals. Aquest és un recurs del que gaudeixen les localitats petites, com la Selva de Mar i Sant Llorenç de la Muga, i en canvi el procés de creixement urbanístic de les localitats turístiques més grans, cas de Roses i Sant Feliu de Guíxols, ha esborrat la tradició, tret de les urbanitzacions perifèriques. I tanmateix, són matrimonis de mitjana edat, sobretot, i d'edat avançada; l'escassa importància dels matrimonis joves obeeix a raons de manca de poder adquisitiu.

Com és propi del turisme familiar i tal com esdevé en d'altres llocs, el turisme residencial de les comarques gironines és amant de la tranquil·litat i cerca el contacte amb la natura, la contemplació del paisatge plausible, la presència i la proximitat de l'aigua -mar o rius- i de boscos, és a dir, tot allò que no té el lloc de residència habitual, pel que rebutja tota aquella oferta recreativa que és incompatible amb el repòs, com per exemple, són els locals nocturns, tancats i sorollosos.

La demanda turística residencial de les comarques gironines es caracteritza per una composició dual. Per una banda, la major part del flux turístic residencial és de procedència catalana, essencialment barcelonina; per una altra, un grup heterogeni d'usuaris de la segona residència provenen de l'estranger, fonamentalment de França, i una petita proporció de la resta d'Espanya.

A escala municipal, dita composició dual es manté en les localitats de la costa, tal com succeeix a Sant Feliu de Guíxols, i es manifesta en les característiques dels usuaris i en llur comportament. Doncs, el turisme residencial català de Sant Feliu, que és majoria, es caracteritza per gaudir d'un nivell adquisitiu mig-alt, d'un nivell cultural també alt, amb una incidència molt elevada dels estudis universitaris en els enquestats, d'un elevat grau d'integració, d'un coneixement de la localitat notable i palesa tenir una certa preferència per segones residències tipus

cases, de les quals en fa un ús sovintejat, que es prolonga durant tot l'any. En canvi, el turisme residencial estranger de Sant Feliu, que és minoria i que s'inclina clarament pel lloguer d'apartaments, en termes generals, és menys recurrent i el seu grau d'integració i coneixement de la ciutat és inferior en relació al que té el turisme residencial català, però d'altra banda el nivell cultural i adquisitiu és encara més elevat.

En definitiva, el model turístic residencial guixolenc es caracteritza per la convivència dins d'un mateix entorn de dos segments turístics residencials divergents, discriminats no tant pel seu nivell cultural i poder adquisitiu, sinó per les preferències en la tipologia de la segona residència, en la recurrència i com a conseqüència en el nivell d'integració i de coneixement de la vila. La convivència d'aquests dos sectors en un mateix espai es fa difícil i a mig plaç condicionarà la inestabilitat del turisme residencial; pel que podem dir que són dos estrats incompatibles. El turisme massificat de lloguer d'apartament, per exemple, comporta l'aparició d'equipaments degradats i per tant una pèrdua de qualitat urbana, una conseqüència valorada molt negativament pel turisme residencial propietari de cases, atret pel desenvolupament urbà equilibrat.

A Roses, òbviament, també conviuen en un mateix espai dos segments turístics residencials; la composició dual dels usuaris dels habitatges temporals es manifesta particularment en llur comportament, que ve determinat més per la distància que separa el lloc de residència habitual de Roses, que no per la nacionalitat de l'usuari. Així, doncs, tant els catalans com els francesos de la Catalunya Nord, que són minoria, es caracteritzen per freqüentar més sovint la segona residència, donat que la majoria en són propietaris, per estar més ben integrats a la vila i per tenir un millor coneixement d'aquesta. En canvi, la resta d'estrangers, que són sobretot francesos i a més majoria, i d'espanyols no s'inclinen tant per la propietat de la segona residència, doncs tendeixen força al lloguer d'apartaments, el que fa que siguin molt menys recurrents, que estiguin menys

integrats i que tinguin un major desconeixement de la vila.

Ara bé, si a Roses la diversitat no és tan accentuada com a Sant Feliu de Guíxols, ve donat per la concepció del model turístic residencial de Roses tot d'un plegat i sota uns mateixos interessos, a l'igual com ha passat amb altres municipis propers (cas de l'Escala, per exemple), que encaixa dins els paràmetres del turisme massiu, mogut per les tres S (sun, sea i sand; sol, mar i platja); el que fa viable la convivència entre els dos segments, sempre i quan la degradació urbanística no s'agregui.

Als municipis de segona línia de mar i de l'interior (la Selva de Mar i Sant Llorenç de la Muga, per exemple) no hi existeix tal dualisme, doncs, pràcticament la totalitat dels segons residents de dits municipis procedeixen de Catalunya mateix i uns pocs de la Catalunya Nord, el que implica que no hi hagin divergències de grups i que la convivència sigui harmònica, donat que les característiques dels usuaris i llur comportament són similars i es caracteritzen per gaudir d'una categoria socio-econòmica i un nivell cultural alt, per ser propietaris de la segona residència que els hi permet fer-hi estades llargues a l'estiu i freqüentar-la sovint durant tot l'any, per estar molt ben integrats, fins i tot molt ben arrelats, en la localitat i per tenir un coneixement sobre aquesta molt notable. Aquest perfil propi d'un turisme residencial de qualitat no és casual, sinó que és el resultat d'un creixement lent i amb poques intervencions foranes.

D'altra banda, però, es detecta l'existència al municipi de Sant Llorenç de la Muga de dos segments turístics residencials divergents, pel que fa al nivell d'integració, participació i consum, discriminats per la localització de la segona residència respecte al nucli principal. Es la conseqüència de la recerca de solitud per part dels urbans, que els porta a fugir de tot allò que implica relació social i que es materialitza en l'emplaçament de la segona residència fora de contactes urbans i humans.

I per últim, cal destacar la importància de la propietat de la segona residència i en particular en les localitats turístiques més petites (la Selva de Mar i Sant Llorenç de la Muga, per exemple); en les localitats de la costa (cas de Roses i Sant Feliu de Guíxols) tot i que la propietat sobresurt pel damunt del lloguer de l'allotjament turístic residencial, la importància de la propietat és inversament proporcional al volum del parc de segones residències.

Propietat i lloguer van relacionats a característiques dels usuaris diferents i donen lloc a comportaments diversos en el consum, integració, recurrència, valoració i coneixement de la localitat turística. La propietat de la segona residència sol estar associada a un nivell socio-econòmic de la família usuària elevat i a una mitja d'edat avançada dels caps de família, amb una incidència notable dels jubilats, sobretot a Roses, i que fa pensar amb un possible canvi d'ús de la segona residència, que passaria a ser residència principal i que donaria com a resultat un canvi en la composició de la població permanent de la localitat turística receptora i a unes necessitats quant a serveis específics per a la tercera edat.

Tanmateix, la propietat de la segona residència, respecte al lloguer, dona lloc a un major nivell de consum, sobretot pel que fa a l'oferta comercial, però no tant en relació als locals de lleure nocturns, com a conseqüència d'un major desig de tranquil·litat, i genera més llocs de treball; a una major integració de l'usuari en la localitat receptora i que passa per una major participació en la vida social d'aquesta; a una major permanència en la segona residència durant l'estiu i a una major freqüentació d'aquesta durant tot l'any, fent desaparèixer els problemes derivats de la infrautilització; a una valoració més favorable de la localitat receptora i a un major coneixement d'aquesta i de llur vida cultural, però, alhora a una avaluació més desfavorable de l'oferta de serveis, al ser més crítica i exigent respecte a aquests.

El resultat final, és que la propietat de la segona residència afavoreix l'establiment de lligams afectius i de pertinença amb la localitat turística receptora, evitant o disminuint les relacions conflictives i la pèrdua de la qualitat tant urbana com medioambiental, que no fa el lloguer.

2. ALGUNES PROPOSTES D'ACTUACIO

Hom ha observat que els models turístics residencials vigents en les localitats de les comarques gironines estudiades són desestructurats (doncs, provoquen impactes i insatisfacció) en les de la costa i en les de segona línia de mar i de l'interior, malgrat que es mantenen amb un cert equilibri, poden fer fallida d'aquí poc si segueixen amb la trajectòria d'imitar als que condueixen a la massificació. Pel que amb l'ànim de retrobar un model turístic que millori la situació present, hom proposa unes línies d'actuació, que poden ser recollides pels agents, tant públics com privats, que intervenen en el desenvolupament de l'oferta turística residencial, i que es fonamenten en dos objectius bàsics:

1- Millora qualitativa de l'oferta turística residencial, que implica la reconversió de l'oferta adreçada a un model turístic residencial massificat, és a dir, el pas de la quantitat a la qualitat. Es palès que a Sant Feliu de Guíxols es fa difícil la convivència dels dos segments que componen la demanda i l'oferta turística residencial (massiu i mig); que a Roses, la degradació i la decadència és ja una realitat i que a la Selva de Mar i a Sant Llorenç de la Muga l'equilibri mantingut fins ara i l'experiència de les altres no els ha servit de res. Pel que l'establiment d'uns incentius per a l'oferta turística

residencial qualificada és un dels objectius prioritaris.

2- El trobar fòrmules per a incrementar l'augment de la propietat de la segona residència i/o bé incentivar la dinamització del sector del lloguer, disminuir la estacionalitat i aconseguir una major integració del turisme residencial en la vida cultural i social de la localitat receptora, és l'altre.

Per tal d'assolir aquests objectius, hom proposa les següents línies d'actuació, entenent que totes formen part d'un mateix fil conductor:

1- Establir uns criteris estrictes en relació al creixement futur de la segona residència.

La nova política que s'ha d'endegar, ha de tenir com a principal objectiu la revalorització de l'oferta residencial turística, mitjançant el creixement qualitatiu, el que implica la preservació dels massissos muntanyosos, essent aquest un recurs bàsic per un turisme que valora especialment la qualitat medioambiental, dins la qual també s'ha d'incloure altres aspectes com la recuperació d'alguns espais naturals d'alt valor ecològic, per exemple algunes zones humides de la badia de Roses, la netedat dels carrers, platges i rius, la contaminació acústica... Com també la potenciació dels paisatges agrícoles tradicionals, que són un recurs molt important pel turisme; d'altra banda, una modificació en el sentit d'un retorn total a la natura per l'abandonament de tota explotació agrària és valorat com una disminució de la varietat del paisatge, que cal evitar.

L'establiment de límits en la construcció de segones residències noves no significa que no se'n puguin construir més, sinó que en primer lloc caldria incentivar la rehabilitació d'edificis vells per a l'ús turístic residencial, a més cal tenir present que les comarques gironines compten amb un gran potencial

de masos en les rodalies de les localitats turístiques i de cases entremetgeres dins dels nuclis tradicionals. Tanmateix, cal fer esment de la creixent demanda de cases antigues, com a contrapunt a l'habitatge urbà estandarditzat.

I un cop es revifi el sector, cal construir en aquells espais intersticials i en espais perduts per a l'agricultura, tot preservant espais sense urbanitzar i sobretot aquells espais naturals que tenen un cert interès ecològic. A més a més, hom creu que la necessitat de l'oferta de segones residències es mantindrà, donades les noves tendències demogràfiques i laborals, pel que fa a l'augment de l'esperança de vida; a la reducció del temps de treball setmanal; a l'allargament de les vacances i a la seva repartició al llarg de tot l'any, defugint de l'estacionalitat tradicional; a la jubilació anticipada i al desig de canviar de domicili després de la jubilació.

Pels resultats de les enquestes, sabem que la demanda de segones residències es decanten cap als habitatges de superfície reduïda (tipus apartament), pel que cal orientar la nova oferta cap a les noves tipologies col·lectives, de conjunts residencials formats per allotjaments en multipropietat, "time-sharing"; per aparthotels, a partir de la renovació d'hotels obsolets; per cases adossades amb petits jardins, que gaudeixen de gran acceptació entre la població catalana; totes aquestes tipologies resulten ser molt dinàmiques. El desig de tenir un xalet ha perdut ja força per raons de cost.

Els edificis cúbics, amb teulada plana, despersonalitzats i monòtons, no ajuden a formar un ambient agradable; hi ha un rebuig d'aquest tipus d'arquitectura, de perifèria urbana. Així doncs, cal orientar l'oferta cap a conjunts residencials que introdueixin elements de l'arquitectura popular de la zona; però, cal també introduir elements propis de la vegetació mediterrània en els jardins, defugint de les tipologies, típiques de països anglosaxons, que a més a més necessiten de grans quantitats d'aigua per llur manteniment; cal cercar alhora, l'equilibri

entre l'espai públic i el privat.

La condemna global de les segones residències per la destrucció del paisatge és òbviament excessiva. Hom creu que és possible d'integrar harmònicament les segones residències en el paisatge, tinguent cura de l'emplaçament; del volum d'edificació i l'alçada, en relació als altres edificis de l'entorn; de l'estil arquitectònic i de la superfície utilitzada.

2- Millorar la qualitat dels allotjaments turístics residencials existents

Tal i com s'ha destacat en l'anàlisi de la demanda, un dels fets més singulars de l'oferta turística residencial dels municipis estudiats, sobretot dels no costaners, és el protagonisme de la propietat en relació a les formes de lloguer. Quant a aquestes darreres, la política local dels municipis de la costa hauria de cercar una dinamització del sector, a partir de tres línies d'actuació:

a) Promoure les actuacions de renovació front la nova construcció. Cal destacar la degradació d'alguns edificis i el menyspreu per l'habitabilitat dels mateixos, amb una decoració i uns acabats en alguns casos molt deficients. Una via turística qualitativa hauria de cercar una rehabilitació d'aquests equipaments.

b) Establir una regulació consensuada sobre les característiques que han de respectar els equipaments residencials turístics, per tal d'evitar la proliferació d'apartaments amb una infraestructura deficient. Tan sols aquelles residències sotmeses a controls mínims de qualitat gaudirien de la difusió municipal.

c) Promocionar l'oferta turística residencial a partir dels fulletons publicitaris i de promoció, tal com ja es fa actualment amb l'oferta hotelera. Promoure l'establiment

d'una xarxa de reserves i lloguer centralitzada, que faciliti la gestió i permeti homogeneïtzar criteris de qualitat.

3- Incentivar el desenvolupament de la vida social i cultural i promoure activitats orientades a millorar el coneixement de la localitat

La demanda residencial, tal i com deixen constància les enquestes, gaudeix en la majoria dels municipis estudiats d'un nivell cultural elevat i manifesta una certa predisposició a la relació amb la vida social de la localitat. Per aquest motiu, seria precís incentivar l'activitat de les diverses associacions lúdiques, esportives, culturals o cíviques, ja existents.

La política turística hauria de cercar en primer lloc la promoció d'aquestes entitats i la vinculació del turisme residencial a les mateixes. En segon lloc, caldria promoure les activitats obertes (exposicions, concerts, ballades de sardanes, competicions...) en èpoques que complementin la temporada i que esdevinguin un incentiu per a perllongar l'estada mitjana.

D'altra banda, seria precís establir una xarxa de difusió interna dels atractius de la localitat, adreçada al sector turístic residencial i àdhuc a la població local. Alguns exemples d'aquesta promoció podrien ser: un itinerari de monuments històrics, una ruta d'edificis singulars, recorreguts naturals de les rodalies, xarxa d'activitats culturals. Alhora, caldria organitzar activitats amb l'ànim de potenciar el coneixement de paratges interessants com podrien ser: arrossades i marxes populars a fonts, ermites, castells i a punts enlairats, amb vistes panoràmiques.

4- Arbitrar mesures que redueixin l'estacionalitat

L'estacionalitat depèn del lloc de procedència dels usuaris

de la segona residència i de la distància-temps que separa la localitat receptora de l'emissora, pel que s'ha detectat, a partir dels resultats de les enquestes, que en aquelles localitats en què hi ha un predomini d'usuaris que resideixen habitualment a més de dues hores de distància la infrautilització és una realitat. D'altra banda, l'estacionalitat del flux turístic residencial es redueix a mesura que augmenta el pes dels catalans en el consum de la segona residència, pel que en els municipis de segona línia de mar i de l'interior el problema d'infrautilització és inexistent; tot i aquest avantatge relatiu, l'activitat turística es concentra en el període estival, de manera que es desenvolupen un seguit de desajustos en l'obtenció de beneficis, l'oferta laboral o el manteniment de l'equipament, que és incompatible amb una aposta per la qualificació de l'oferta.

Tal i com ja s'ha destacat en l'anàlisi de la demanda del turisme residencial, el problema de la infrautilització s'agreuja quan el règim de tenença de l'habitatge temporal és de lloguer; doncs, segons informacions extretes d'algunes agències de la propietat immobiliària, la majoria es lloguen com a màxim entre dos i tres mesos a l'any. D'altra banda, la compra de la segona residència cada cop és menys engrescadora, puix que s'ha convertit, des de que desapareixen els incentius del tipus de deducció fiscal, en un producte exclusivament de consum i difícilment amortitzable des del punt de vista estrictament econòmic.

A més a més el perllongament de la temporada només és viable per a aquells grups d'usuaris de la segona residència que no depenen del curs escolar; grups, però, que tendeixen a ser cada cop més nombrosos, segons les perspectives demogràfiques, i poden estar interessats en l'oferta de serveis i activitats lúdiques en el període no estival i, fins i tot, poden generar el pas de segona residència a primera -circumstància propícia pel perfil del turista residencial dels municipis estudiats- sempre i quan el municipi receptor estigui ben dotat d'equipaments i

infraestructures suficients, especialment adreçats a grups d'edats avançades.

Tanmateix, per la procedència urbana dels usuaris de la segona residència, n'hi ha molts d'ells que aprecien retrobar un cert ambient urbà en la localitat receptora, doncs els hi agrada passejar pels carrers animats del centre, mirar aparadors, comprar i asseure's en una terrassa; pel que per allargar la temporada, cal que l'animació urbana es mantingui també durant l'hivern; en aquest sentit, compten amb tota una sèrie d'avantatges, relacionades amb la pròpia dinàmica urbana, aquelles localitats turístiques que gaudeixen d'una economia diversificada, com Sant Feliu de Guíxols, per exemple.

5- Adaptació de l'estructura urbana al sector turístic residencial

La segona residència és una resposta al modus de vida urbà, sobretot pel que fa a llurs problemes medioambientals, raó per la qual el nucli turístic no ha de repetir els mateixos problemes que la ciutat. L'atractiu urbà de la localitat receptora disminueix per un excés de tràfic de cotxes, de construccions d'estils arquitectònics inadequats i un empobriment del contacte amb la natura, que cal evitar.

Així, tinguent en compte els resultats de l'enquesta pel que fa a l'avaluació d'alguns elements urbanístics, hom creu que les actuacions infraestructurals més necessàries caldria centrar-les en:

a) L'establiment d'aparcaments dissuasoris a les entrades de les localitats, que evitin la concentració de la circulació en el centre i en els carrers estrets, com també l'estacionament de cotxes en l'interior dels nuclis, sobretot en les places.

b) Controlar l'abocament de deixalles en les platges,

rieres i rius, tanmateix caldria realitzar neteges periòdiques de llurs llits.

c) Remodelar els ports en les localitats costaneres, seguint uns criteris que no agradeixin la fragilitat de les badies.

Quant a les actuacions urbanístiques, hom recomana com a prioritàries les següents:

a) Recuperar espais tradicionals de passeig i contemplació, lligant-los amb la rehabilitació de monuments, que esdevindran els punts d'atracció; evitant d'aquesta manera que les carreteres continuïn exercint el paper d'espai d'oci, com a llocs de passeig forçats.

b) Dinamitzar l'ús d'edificis que han quedat buits, per evitar la degradació, o bé fer-los desaparèixer si és difícil llur renovació o resulten ser uns elements antiestètics.

c) Potenciar les zones de vianants en les localitats costaneres i tenir cura que l'oferta no es centri només en els sectors comercial i recreatiu, sinó també en el cultural.

6- Recollir periòdicament l'opinió del turisme residencial sobre l'oferta

Finalment, hom creu que la reconversió qualitativa del sector turístic implica la necessitat d'adequar estretament l'oferta turística global (des dels equipaments recreatius fins l'estructura urbana) a les inquietuds de la demanda, fet que implica un seguiment estret de llurs opinions.

En aquest sentit, vists els resultats obtinguts en les enquestes elaborades per a la realització d'aquest treball, hom

recomana l'establiment d'enquestes periòdiques que permetin conèixer el comportament canviant de la demanda.

Acabem aquesta tesi amb el convenciment de què les segones residències han esdevingut el símbol de la destrucció del turisme pel turisme, doncs, se les fa responsables de molts mals: especulació, degradació, destrucció de cultures, paisatges, pobles tradicionals..., però, tot i aquest clima hostil, les segones residències continuen envaint nous territoris i consolidant llur posició dominant en l'oferta turística.

Per tot això, al finalitzar aquest treball, hom creu que, malgrat la mala fama de les segones residències, si aquestes estan ben localitzades i integrades en el paisatge, contribueixen a la descentralització de la població i de l'economia, el que és positiu tant des del punt de vista del planejament del territori com de la política regional. Pel que cal limitar i controlar la construcció de noves segones residències, però no evitar llur implantació.

BIBLIOGRAFIA

BIBLIOGRAFIA GENERAL

- CARDELUS, J. i PASCUAL, A. (1979), *Movimientos migratorios y organización social*, Barcelona , Península.
- CARRERAS, C. (1988), "Paisaje urbano y novela" *Estudios geográficos*, XLIX, 191, pp.165-187.
- CENTRE D'ESTUDIS DE PLANIFICACIO (1982), *Reconeixement territorial de Catalunya*, Barcelona, Departament de Política Territorial i Obres Públiques, Generalitat de Catalunya.
- CHOAY, F. (1970), *El urbanismo. Utopías y realidades*, Barcelona, Lumen.
- DIAZ ROMAÑACH, N. (1991), *Roses una vila amb història*, Barcelona, Ajuntament de Roses.
- GALERA, M (1989), "Cartografia de l'àrea gironina en el període 1304-1812", *Revista de Girona*, 129, pp. 26-35.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1986), *Pla de Carreteres de Catalunya*, Barcelona, Departament de Política Territorial i Obres Públiques.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1989), *Els accidents de trànsit a Catalunya*, Barcelona, Departament de Governació i Gerència de Seguretat Vial.
- JIMENEZ, A. (1986), *Sant Feliu de Guíxols*, Girona, Diputació de Girona-Caixa de Girona.
- LLUCH, E. i NEL.LO, O. (1983), *La gènesi de la Divisió Territorial de Catalunya*, Barcelona, Diputació de Barcelona.

LLUCH, E. i NEL·LO, O. (1984), *El debat de la Divisió Territorial de Catalunya*, Barcelona, Diputació de Barcelona.

MARSE, J. (1990), *Ultimas tardes con Teresa*, Barcelona, Seix-Barral.

MEDIR, R.M. (1986), *Les comarques gironines*, Girona, Diputació de Girona.

PLA, J. (1976), *Tres guies*, Barcelona, Ediciones Destino.

QUINTANA, J. (1983), "La toponimia de la Selva de Mar", *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, Figueres, pp. 291-358.

ROCA, M. de la (1972-3), "San Lorenzo de la Muga. Notas històriques", *Anales del Instituto de Estudios Ampurdaneses*, Figueres, pp. 81-175.

ROURA, LL. i VAYREDA, M. (1984), *Els pobles de l'Empordà*, Figueres, Ed Carles Vallès.

SANGUIN, A.L. (1981), "La géographie humaine on l'approche phénoménologique des lieux, des paysages et des espaces", *Annales de Géographie*, 501, pp. 560-584.

SENTIS, C. (1990), "Un territori amb cara i ulls", *Espais*, 26, pp 36-37.

VILA, P. (1977), *La fesomia geogràfica de Catalunya*, Barcelona, Laia.

BIBLIOGRAFIA SOBRE OCI I TURISME

BARBAZA, Y. (1970), "Trois types d'intervention du tourisme dans l'organisation de l'espace littoral", *Annales de Géographie*, 434, pp. 446-449.

- BARBAZA, Y. (1986), "Consommation (production d'espace par le tourisme)", *Jornades tècniques sobre turisme i Medi Ambient*, Sant Feliu de Guíxols-Costa Brava, pp. 45-86.
- BARBAZA, Y. (1988), *El paisatge humà de la Costa Brava*, Barcelona, Ed. 62, 2 vol., (1ª edició en francès, 1966).
- BARBIER, B. (1984), "Capacité d'hébergement et régions touristiques en France", *Revue de Géographie de Lyon*, 59, 1-2, pp. 41-49.
- BARETJE, R. (1968), *La demande touristique* (Tesi Doctoral inèdita), Faculté de Droit et des Sciences Economiques, Université d'Aix-en-Provence.
- BONNEAU, M. (1984), "Tourisme et loisirs en milieu rural en France: bilan de trente années de recherches géographiques", *Revue de Géographie de Lyon*, 59, 1-2, pp. 51-61.
- BOYER, M. (1982), *Le tourisme*, Paris, ed. du Seuil.
- BOYER, M. (1988), "Le modoficazioni qualitative del turismo", *Turismo in una società che cambia*, Milano, Franco Angeli, pp. 79-110.
- CALS, J. (1974), *Turismo y política turística en España: una aproximación*, Barcelona, Ariel.
- CALS, J.; ESTEBAN, J. i TEIXIDOR, C. (1977), "Le processus d'urbanisation touristique sur la Costa-Brava", *Revue Géographique des Pyrénées et du Sud-Ouest*, 48, pp. 199-208.
- CALS, J. i TURRO, J. (1978), "El sector turístic i la funció residencial de la Costa Brava", *Debat Costa Brava*, Girona, C.O.C.I., pp. 191-196.
- CALS, J. (1982), *La Costa Brava i el turisme. Estudis sobre la*

política turística, el territori i l'hoteleria, Barcelona, Kapel.

CALS, J. (1986), "Turismo y territorio: los términos de una dialéctica", *Ecología, economía, y turismo en el Mediterráneo*, Ayuntamiento de Alicante, pp. 155-162.

CALS, J. (1989), "El turisme i la segona residència", NADAL, J. i SUDRIA, C. (ed.): *Història econòmica de la Catalunya contemporània*, VI, pp. 313-343, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

CALLIZO, J. (1991), *Aproximación a la geografía del turismo*, Madrid, Síntesis.

CHRISTALLER, W. (1963), "Some considerations of tourism location in Europa: the peripheral regions-underdeveloped countries recreation areas", *Papers of the Regional Science Association*, 12, pp. 95-105.

CERVERA, B. i ALONSO de MEDINA, M.A. (1978), "La planificació urbanística a la Costa Brava i la seva repercusió arquitectònica", *Debat Costa Brava*, Girona, C.O.C.I., pp. 13-16.

COPPOCK, J.T. (1982), "Geographical contributions to the study of leisure", *Leisure Studies*, 1-1, pp. 1-27.

DIAZ ALVAREZ, J.R. (1988), *Geografía del turismo*, Madrid, Síntesis.

FIGUEROLA PALOMO, M. (1985-6), "Tendencias y problemas del turismo actual", *Revista de Estudios Regionales*, extraordinario vol. VI, pp. 17-40.

GAVIRIA, M.J. (1969), "La ideología clorofila", *Ciencia Urbana*, 4, pp. 59-62.

- GAVIRIA, M.J. (1974), *España a go-gó. Turismo charter y neocolonialismo del espacio*, Madrid, Turner.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1983), *Llibre blanc del turisme a Catalunya*, Barcelona, Departament de la Presidència.
- GENERALITAT DE CATALUNYA (1991), *La temporada turística 1990 a Catalunya*, Barcelona, Departament de Comerç, Consum i Turisme.
- GRILLO, E. (1974), "Urbanismo, ordenación territorial y espacios para el ocio", *Ciudad y Territorio*, 3, pp. 30-37.
- GROOTE, P. (1983), "The concept of the geography of tourism", *Revue du Tourisme*, 3, pp. 2-9.
- JURDAO, F. i SANCHEZ, M. (1990), *España, asilo de Europa*, Barcelona, Planeta.
- HABSBURGO, A. (1982), "Les transformacions de l'espai a Castelldefels", *Revista Catalana de Geografia*, 5-17, pp. 103-118.
- LOPEZ PALOMEQUE, F. (1982a), *La producción de espacios de ocio en Catalunya: La Vall d'Aran* (Tesi Doctoral), Barcelona, Universitat de Barcelona.
- LOPEZ PALOMEQUE, F. (1982b), "La Taxa de funció Turística dels municipis catalans", a *Atlas Socioeconòmic de Catalunya*, Barcelona, Banco Occidental, Banco Urquijo i Caixa d'Estalvis de Catalunya, full n. 5.03.03.
- LOPEZ PALOMEQUE, F. (1984), "Las investigaciones sobre turismo en España", *III Coloquio Ibérico de Geografía*, Barcelona, Universitat de Barcelona, pp. 474-488.
- LOPEZ PALOMEQUE, F. (1988), "Geografía del turismo en España: una

aproximación a la distribución espacial de la demanda y la oferta de alojamiento", *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 13, pp. 35-64.

LOPEZ PALOMEQUE, F. (1991), "Turisme i territori: el model geoturístic català", a *Primer Congrés Català de Geografia*, vol. II ponències, Barcelona, Societat Catalana de Geografia.

LOZATO-GIOTART, J.P. (1990), *Geografía del Turismo. Del espacio contemplado al espacio consumido*, Barcelona, Masson.

LOZATO-GIOTART. J.P. (1991), *Mediterráneo y turismo*, Barcelona, Masson.

LUIS GOMEZ, A. (1987), "La evolución internacional de la geografía del ocio", *Geocrítica*, 69.

LUIS GOMEZ, A. (1988), *Aproximación histórica al estudio de la geografía del ocio*, Barcelona, Anthropos.

MIOSSEC, J.M. (1977a), "L'image touristique comme introduction à la géographie du tourisme", *Annales de Géographie*, 473, pp. 55-70.

MIOSSEC, J.M. (1977b), "Un modele de l'espace touristique", *L'Espace Géographique*, 1, pp. 41-48.

MIRANDA, M.J. (1989), "La localización turística en España", *XI Congreso Nacional de Geografía. Comunicaciones*, III, Madrid, pp. 294-303.

MITCHELL, L.S. (1979), "The geography of tourism, an introduction", *Annals of Tourism Research*, 6-3, pp.235-244.

MONITOR COMPANY (1992), *Reforçament de l'avantatge competitiva del sector turístic a Catalunya*, Barcelona, Generalitat de

- MORRIS, A. i DICKINSON, G. (1987), "Tourist development in Spain: Growth versus Conservation on the Costa Brava", *Geography*, 72-1, pp. 16-25.
- NOGUE, J. (1989), "Paisaje y turismo", *Estudios turísticos*, 103, pp. 35-45.
- PEARCE, O. (1987), *Tourism Today. A Geographical Analysis*, Harlow, Longman.
- PLAYA, J. (1991), "Un siglo de turismo y salitre en la Costa Brava", *Magazine (La Vanguardia)*, pp. 12-21.
- PORTAL VALENZUELA, B.F. (1988), *La organización espacial de la Costa Brava catalana: Diagnóstico geográfico para la ordenación del litoral*, (Tesi Doctoral inédita), Universitat de Barcelona.
- PRIESTLEY, G. (1984), "Sitges, playa de oro: la evolución de su industria turística hasta 1976", *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 5, pp. 47-73.
- PRIESTLEY, G. (1986), "El. turisme i la transformació del territori: un estudi de Tossa, Lloret de Mar i Blanes a través de la fotografia aèria, 1956-1981", *Jornades Tècniques sobre turisme i Medi Ambient*, Sant Feliu de Guíxols-Costa Brava, pp. 87-106.
- PRIESTLEY, G. (1989), "Turismo, ocio, y deporte: el ejemplo del golf en España", *XI Congreso Nacional de Geografía. Comunicaciones*, III, Madrid, pp. 385-394.
- ROGER, R. (1991), "L'aportació del turisme a la formació de la metròpoli", *Espais*, 28, pp. 4-8.

- SANCHEZ, J.E.** (1985), "Por una geografía del turismo de litoral. Una aproximación metodológica", *Estudios Territoriales*, 17, pp. 103-122.
- SANCHEZ, J.E.** (1988), "Turisme i territori regional", *Revista Catalana de Geografia*, 8, pp. 29-38.
- SMITH, S.J.L.** (1983), *Recreation Geography*, London, Longman.
- TEIXIDOR, C.** (1978), "Els agents de l'urbanisme a la Costa Brava", *Debat Costa Brava*, Girona, C.O.C.I., pp. 31-34.
- VALENZUELA, M.** (1986), "Turismo y territorio. Ideas para una revisión crítica y constructiva de las prácticas espaciales del turismo", *Estudios Turísticos*, 90, pp. 47-56.
- VALENZUELA, M.; LOPEZ PALOMEQUE, F.; MARCHENA M. i VERA REBOLLO, F.** (1992), "Geografía del turismo y el ocio", *La Geografía en España (1970-1990)*, Madrid, Real Sociedad Geográfica, Asociación de Geógrafos Españoles y Fundación BBV, pp. 203-212.
- VERA REBOLLO, J.F.** (1987), *Turismo y urbanización en el litoral alicantino*, Alicante, Instituto Juan Gil-Albert.
- VERA REBOLLO, J.F.** (1988), "Crisis del poblamiento turístico en el litoral mediterráneo español: consideraciones sobre su ordenamiento y rehabilitación", *Urbanismo-C.Ó.A.M.*, 4, pp. 6-15.
- VERA REBOLLO, J.F.** (1990a), "Turismo y territorio en el litoral mediterráneo español", *Estudios Territoriales*, 32, pp. 81-110.
- VERA REBOLLO, J.F.** (1990b), "El auge de la promoción inmobiliaria en la franja litoral alicantina y sus efectos en la reestructuración de la oferta", *Treballs de Geografia*, 43,

pp. 49-57.

VERA REBOLLO, J.F.; MARCHENA, M. (1990), "Turismo y desarrollo: un planteamiento actual", *Papers de turisme*, 3, pp. 59-84.

VILA FRADERA, J. (1961), "El turismo en Cataluña", *Hoteles hoy*, Barcelona, Editur, pp. 153-209.

VV. AA. (1978), *Debat Costa Brava*, Girona, Cambra Oficial de Comerç i Indústria.

BIBLIOGRAFIA SOBRE SEGONA RESIDENCIA

ANTON, S., (1990), *Especialització turística-residencial a la costa de Tarragona. Implantació territorial i efectes econòmics*, (memòria de recerca inèdita), Bellaterra, Universitat Autònoma de Barcelona.

ANTON, S., (1991), "Turisme i dinàmica immobiliària a la Costa Daurada de Tarragona (1985-1989)" a *Comunicacions del Primer Congrés Català de Geografia*, III, Barcelona, pp 41-49.

ARGANY, I., (1984), *La segona residència a Catalunya*, Barcelona, D.G. d'Arquitectura i Habitatge de la Generalitat de Catalunya i Cambra Oficial de la Propietat Urbana de Barcelona.

ARGANY, I. (1985), *Us dels habitatges acabats a les comarques de Catalunya (1981-1983)*, Barcelona, D.G. d'Arquitectura i Habitatge de la Generalitat de Catalunya i Cambra Oficial de la Propietat Urbana de Barcelona.

ARGEMI, J., NADAL, F., PONSÀ, J. i RIBES, M. (1982), "La segona residència a Catalunya", a *Reconeixement Territorial de Catalunya*, Barcelona, C.E.P., Generalitat de Catalunya, Departament de Política Territorial, vol. 22, pp. 139-176.

- BARBIER, B. (1965), "Méthodes d'étude des résidences secondaires. L'exemple des Basses Alpes", *Méditerranée*, 2, pp. 89-111.
- BARBIER, B. (1984), "Capacité d'hébergement et régions touristiques en France", *Revue de Géographie de Lyon*, 59, 1-2, pp. 41-49.
- BARTALETTI, F. (1989), "Demographic changes and socio-economic features of Italian Alpine resorts with a high intensity of second homes", *Klagenfurter Geographische Schriften - Heft - 9*, pp. 19-24.
- BESSON, A. (1964), "Le tourisme dans la province de Gérone", *Méditerranée*, 1, pp. 45-84.
- BETEILLE, R. (1970), "Résidences secondaires en milieu rural: l'exemple du bassin rouergat du Viaur", *Revue Géographique des Pyrénées et du Sud-ouest*, 41-2, pp. 159-176.
- BEVINS, M.I. (1985), "Property taxation in Vermont's second home communities, 1974-1980", a *Proceedings 1985 National Outdoor Recreation trends Symposium at the Myrtle Beach*, 2, Atlanta, pp. 269-278.
- BOYER, J.C. (1980), "Résidences secondaires et "rurbanisation" en région parisienne", *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 71-2, pp. 78-87.
- BRUNET, N. i TOUCHARD, A., (1978), *Aujourd'hui vos droits: vacances, sports, loisir*, Paris, Editions la Table Ronde.
- BURBY, R.J., (1971), "A quantitative analysis of factors influencing residential location in reservoir recreation areas" *Journal of Leisure Research*, 3-2, pp. 69-80.
- CANTO, C. del, (1982), *La vertiente meridional de la sierra de Gredos como un área de recreo y residencia secundaria de la*

población madrileña, Madrid, Servicio de Publicaciones de la Universidad Complutense.

CANTO, C. del, (1983a), "Localización de la residencia secundaria en la comarca del Valle del Tiétar y Tierra de Cebreros", *VI Coloquio de Geografía*, Palma de Mallorca, pp. 319-324.

CANTO FRESNO, C. DEL, (1983b), "Presente y futuro de las residencias secundarias en España", *Anales de Geografía de la Universidad Complutense*, 3-5, pp. 83-103.

CHANUT, J.M. (1977), "Résidences secondaires: pôles d'attraction et ombres portées", *Economie et statistique*, 88, pp 40-44.

CHRISTIANS, C., BROUET, P.H., i altres (1985), *Le tourisme en milieu rural*, Liège, Séminaire de Géographie de l'Université de Liège.

CHUVIECO, E. i ALCOLEA, R. (1983), "La segunda residencia y el medio rural" *El Campo*, 90, pp. 93-104.

CLARY, D., (1987), "Le rôle du tourisme dans l'urbanisation littorale des pays industrialisés: essai de typologie par des géographes français du tourisme", *Recherches Régionales*, 2, Nice, pp. 75-81.

CLOUT, H.D., (1972), "Second homes in the U.S.A.", *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 63, pp. 393-401.

COPPOCK, J. (ed.) (1977), *Second Homes: Curse or Blessing ?*, London, Pergamon Press.

CRIBIER, F. (1969), *La grande migration d'été des citadins en France*, Paris, Ed du CNRS.

CRIBIER, F. (1973), "Les résidences secondaires des citadins dans les campagnes françaises", *Etudes rurales*, 49-50, pp. 181-

- CUADROS, I; DURA, A.; MERCADE, R. i NUNES, J. (1988), *La segona residència a la regió metropolitana de Barcelona*, Bellaterra, UAB, Departament de Geografia (mecnografiat).
- DAVID, J. (1966), "Résidences secondaires et structures foncières dans le Val du Bourget", *Revue de Géographie Alpine*, 54, pp. 487-503.
- DELANNOY; DUTRUILH; i LECUYER (1981), *Tourisme et loisirs en milieu rural dans l'Oise*, Beauvais, Direction Départementale de l'Agriculture/Atelier d'Aménagement Rural.
- DE WAILLY, J.M. (1985), *Tourisme et loisir dans le Nord-Pas-de-Calais. Approche géographique de la récréation dans une région urbaine et industrielle de l'Europe Nord-Ouest*, Lille, Société de Géographie.
- DI BELLA, S. (1983), "Le phénomène des résidences secondaires le long de la côte sud de la province de Catane", *Le tourisme dans les petites îles, Colloque de la Commission UGI de Géographie du tourisme et des loisirs*, Lipari, pp. 389-407.
- DINGSDALE, A. (1988), "Ideology and Leisure under socialism: the geography of second homes in Hungary" *The Journal of the Leisure Studies Association*, 5-1, pp. 35-55.
- DIRECTION REGIONALE DE L'INSEE (1991), "Le tourisme minimal des résidences secondaires", *INSEE - Economie Corse*, pp. 22-24.
- ESCUDIER, J.L.; HERBECQ, J.A. i MARTINEZ, A. (1983), "Un hébergement touristique en mutation: la résidence secondaire en Languedoc-Rousillon" *Bulletin de la Société Languedocienne de Géographie*, 3-4, pp. 311-322.
- EUROSTAF DAFSA (1987), *La promotion immobilière de loisir*, Paris,

Eurostaf Dafsa.

FERRAND - BECHMANN, D. (1975), *L'anti-ville: les résidences secondaires*, (Tesi doctoral inédita), Paris, Universitat de Paris-X Nanterre.

FOURNEAU, F. (1983), "Loisirs de proximité et résidences secondaires autour d'une métropole régionale: le cas de Séville", *Revue Géographique de l'Ouest et des Pays de l'Atlantique Nord*, Norois, 30-120, pp. 619-624.

FOURNEAU, F. (1984), "Realidades y posibilidades del turismo rural en la Sierra Norte de Sevilla", *Estudios turísticos*, 82, pp. 27-37.

FOURNEAU, F. (1985), "Pôle du tourisme et des loisirs dans la nouvelle organisation de l'espace en Andalousie Occidentale", *Revue Géographique des Pyrénées et du Sud Ouest*, 56-2, pp. 275-288.

FST (1985), *Résidences secondaires - Dilemme touristique ?*, Berne, Fédération suisse du tourisme.

GALVANI, A. (1988), "Déséquilibres dans l'édification d'une zone à développement touristique récent: Les Lidos de Camacchio (ou de Ferrara)", *Le développement du tourisme dans les espaces voisins des grandes zones de fréquentation touristique*, Sousse, Office National du tourisme Tunisien, pp. 132-152.

GARTNER, W.C. (1987), "Environmental impacts of recreational home developments", *Annals of Tourism Research*, 14, pp. 38-57.

GAVIRIA, R.J. (1969), "Urbanismo del ocio", *Ciudad y territorio*, 2, pp. 19-33.

GO, I. (1988), "Holiday homes in Europe", *Travel/Tourism Analyst*,

3, London, pp. 20-33.

GODBEY, G. i BEVINS, A.I. (1987), "The life cycle of second home ownership: a case study", *Journal of Travel Research*, XXV-3, pp. 18-22.

GOETZ, R.; PLANTES, K.; RECH, L. i altres (1983), *Wisconsin tourism industry study. Second-home ownership*, Madison, Wisconsin Department of development.

GRANOUILLET, R. (1980), *Le tourisme rural en Haute-Loire* (Tesi doctoral inèdita), Clermont-Ferrand, Faculté des lettres.

GUIBILATO, G. (1975), "Le temps partagé: solution d'avenir aux problèmes des résidences de loisirs ?", *Aspects du Tourisme*, Lyon, pp. 39-51.

GUIBILATO, G. (1977), *L'immobilier loisir: résidences secondaires ou temps partagé ?* (Tesi doctoral inèdita), Faculté de Droit et de Science Politique, Université d'Aix-Marseille.

JUNG, J. (1972), *La ordenación del espacio rural*, Madrid, IEAL.

HERCE, M. (1975), "El consumo del espacio en las urbanizaciones de segunda residencia en Cataluña", *Ciudad y Territorio*, 4, pp. 45-56.

JAAKSON, R. (1986), "Second-Home Domestic Tourism", *Annals of Tourism Research*, 13, pp. 370-387.

JURDAO, F. (1990), *España en venta*, Madrid, Endymion.

KALAORA, B. i BRUN, A. (1985), *Les résidences secondaires dans l'évolution du tissu rural: l'exemple de l'Orléanais*, Rungis, Laboratoire de Recherches Economiques et sociales de Rungis.

- KOWALCZYK, A. (1990), "Les recherches géographiques sur la colonisation touristique dans la zone montagneuse de quelques pays européens choisis" *Acta Universitatis Lodziensis*, Łódź, pp. 21-41.
- LA TERRIERE, G. (1983), *La place de la villégiature privée dans les loisirs des Québécois et dans leur vie sociale et économique*, Québec, Ministère du Loisir, de la Chasse et de la Pêche.
- LOPEZ PALOMEQUE, F. (1984), "Les résidences secondaires dans les Pyrénées Occidentales catalanes 1970-1981 (Catalogne-Espagne)", *Rural Life and the exploitation of natural resources in Highlands and Highlatitudes zones*, Barcelona, Universitat de Barcelona, pp. 123-134.
- LUNDGREN, J.O.J. (1979), "On access to recreational lands in dynamic metropolitan hinterlands", *Tourist Review*, 29, 4, pp. 124-131.
- MIRANDA, R.J. (1985), *La segunda residencia en la provincia de Valencia*, Valencia, Universidad de Valencia.
- MOLLSTEDT, B. (1989), "L'impact sur les prix fonciers de la construction de résidences dans les zones touristiques", *Séminaire tourisme et politique intégrée de planification*, Limassol (Chypre), 2 pp.
- MORRIS, A.S.; DICKINSON, G. i PRIESTLEY, G. (1989), *Land use change and conflict in the bay of Roses (Costa Brava)*, Glasgow, Occasional Paper Series, 25.
- OLIVERAS, J. (1989), "Urbanización y turismo en la zona costera catalana", *XI Congreso Nacional de Geografía. Comunicaciones*, III, Madrid, pp. 346-355.
- ORTEGA VALCARCEL, (1975), *Residencias secundarias y espacio de*

ocio en España, Valladolid, Universidad de Valladolid.

PALLARES, R.; RIERA, P. i altres (1991), *La residència secundària*, Barcelona, Institut d'Estudis Metropolitans de Barcelona.

PANNE, G (1985), "Touristes on pas touristes ?", *Espaces*, 74, pp. 15-17.

PARE, O. i SAMSON, N. (1986), "Résidences secondaires et développement régional", *Téoros*, 5-1, pp. 24-25.

POLJANEC BORIC, S. (1989), "The symbolics of second homes", *Problems of Tourism*, XII, 1, Warsaw, pp. 25-37.

RAURICH, J.R. i SICART, F. (1981), "Les segones residències a Catalunya", *Revista Econòmica*, Banca Catalana, 61, pp. 1-11.

RENUCCI, J. (1984), "Les résidences secondaires en France", *Revue de Géographie de Lyon*, 59-1/2, pp. 29-40.

ROSVOLL, B. (1979), *Holiday house survey 1978*, Oslo, Central Bureau of Statistics.

SABATE, A. (1978), "La segunda residencia como factor de transformación del paisaje natural", *V coloquio nacional de Geografía*, Granada, pp. 251-256.

SALVA, P. i SOCIAS, R. (1985), "Las residencias secundarias y la agricultura a tiempo parcial", *Boletín de Información Agraria*, Banco de Bilbao, 100, pp. 59-62.

SAMSON, M. (1983), "Contre-urbanisation et résidences secondaires", *Téoros*, 2-3, pp. 13-16.

SAMSON, M. (1985), "Résidence secondaire: vers la formation de nouvelles banlieues pour retraités ?", *Loisir et Société*,

8-1, pp. 157-169.

SAMSON, M. (1988a), *La résidence secondaire et la région métropolitaine de Montréal*, (Tesi doctoral inédita), Aix-en-Provence, Université d'Aix-Marseille.

SAMSON, M. (1988b), "La route des Villégiateurs", *Continueté*, 40, Québec, pp. 12-15.

SAMSON, M. (1991), "La ville à la campagne ?", *Téoros*, 10-1, pp.26-28.

SANSOT, P.; STROHL, H.; TORGUE, H. i VERDILLON, C. (1978), *L'espace et son double: de la résidence secondaire aux autres formes secondaires de la vie sociale*, Paris, Editions du Champ Urbain.

SERVICE DES STUDES (1985), *Le Département de la Manche. Les résidences secondaires*, Caen, Institut National de la Statistique et les Etudes Economiques.

SOULIER, A. (1966), "Les résidences secondaires en milieu rural", *L'Economie Méridionale*, 54, pp. 1-15.

SOULIER, A. (1966), "Les résidences secondaires en Languedoc-Rousillon" *Institut National de la Statistique et des Etudes Economiques*, Montpellier, pp. 3-14.

SPOTTS, D.R. (1986), "Second homes and other temporary residences in Michigan", *Travel and Tourism in Michigan*, 1, pp. 95-106.

SPRINCOVA, S. (1977) "L'influence des résidences secondaires sur la structure et l'aspect architectural des villages montagnards: l'exemple de la Moravie du Nord" *International Symposium: tourism factor for national and regional development*, Sofia, pp. 287-294.

- STRAPP, J.D.** (1988), "The resort cycle and second homes", *Annals of Tourism Research*, 15, pp. 504-516.
- TAUVERON, A.** (1983), "Caravaniers et residents secondaires en Week-end", *Revue Géographique de l'Ouest et des Pays de l'Atlantique Nord*, 30-120, Norois, pp. 519-523.
- TODLOVA, M.** (1986), "The analysis of second homing as a basis for searching and typifying new recreation variants", *The way of life, leisure and cultural development. International Symposium in Liblice*, 2, Praha, pp. 305-313.
- TORBAUGH, L.W.** (1970), "Factors influencing vacation locations", *Journal of Leisure Research*, 2-1, pp 54-63.
- VALENZUELA, R.** (1976), "La residencia secundaria en la provincia de Madrid. Génesis y estructura espacial", *Ciudad y Territorio*, 2-3, pp.135-152.
- VALENZUELA, R.** (1977), *Urbanización y crisis rural en la Sierra de Madrid*, Madrid, I.E.A.L.
- VALENZUELA, R.** (1986), "La residencia secundaria como factor de transformación y reordenación del sistema de asentamientos. Conflictos territoriales y retos urbanísticos", *Jornades Tècniques sobre turisme i Medi Ambient*, Sant Feliu de Guíxols-Costa Brava, pp. 107-128.
- VALENZUELA, R.** (1988), "La residencia secundaria. Mito social y conflicto urbanístico en los espacios turísticos-recreativos", *Urbanismo C.O.A.M.*, 4, pp. 71-83.
- VERA REBOLLO, J.F.** (1986), "Transformaciones en el Bajo Segura. Agricultura intensiva y segunda residencia", *III Coloquio Nacional de Geografía Agraria*, Cáceres, pp. 154-160.
- WACKERMANN, G.** (1974), "Les loisirs dans l'espace rhénan. Des

Alpes à la frontière germano-néerlandaise. Etude géographique d'un espace multinational, 1967-1972", *Les Cahiers du Tourisme*, Série A, 17, Aix-en-Provence, Centre des Hautes Etudes touristiques.

WACKERMANN, G. (1978), "Les étapes de l'occupation Touristique des montagnes moyennes par les sociétés industrielles. L'exemple rhénan", *Wiener geographische Schriften*, 51-52, pp. 168-176.

WACKERMANN, G. (1980), "Loisirs et espace péri-urbain. Evolution et typologie dans les pays rhénans", *Münstersche Geographische Arbeiten*, 7, pp. 167-170.

WACKERMANN, G. (1989), "Les résidences secondaires et les milieux d'altitude", *Mélanges Paul Gounet*, Nice, pp. 383-391.

WEATHERLEY, D. (1982), *Tourism and second homes in the Sierra Morena (Spain): problems and prospects for rural development*, Keele, University of Keele, Occasional Paper, 4.

WOLFE, R.I. (1978), "Vacation homes as social indicators", *Leisure Sciences*, 1, pp. 327-343.

FONTS DOCUMENTALS

- a) Anuari Estadístic de Catalunya, 1990.
- b) Cadastre d'Urbana del municipi de Roses, 1992.
Cadastre d'Urbana del municipi de Sant Feliu de Guíxols, 1992.
Cadastre d'Urbana del municipi de la Selva de Mar, 1992.
Cadastre d'Urbana del municipi de Sant Llorenç de la Muga, 1992.
- c) Censo de Vivienda 1960, 1970, 1981 i 1991.
- d) Enquesta sobre Turisme Residencial a Roses, 1992.
Enquesta sobre Turisme Residencial a Sant Feliu de Guíxols, 1992.
Enquesta sobre Turisme Residencial a la Selva de Mar, 1992.
Enquesta sobre Turisme Residencial a Sant Llorenç de la Muga, 1992.
- e) Llistats estadístics d'habitatges i població de l'Ajuntament de Roses, 1992.
- f) Padró d'Habitants dels municipis de la Regió II, 1981 i 1991.
- g) Pla General Municipal d'Ordenació de Sant Feliu de Guíxols, 1985.
Pla General d'Ordenació Urbana de Roses, 1984.
- h) Quadern de l'Agent Censal de la Selva de Mar (Cens d'Edificis i Locals), 1991.
Quaderns de l'Agent Censal de Sant Feliu de Guíxols (Cens d'Edificis i Locals), 1991.
Quaderns de Tabulació de Sant Feliu de Guíxols (Cens d'Edificis i Locals), 1991.

T-UAB
2430

Servei de Biblioteques

Reg. 224204

Sig. _____

Ref. 12500

